

КОСТАДИН БОГДАНОВ, ВЛАДИН АГЕНТ-ДИРЕКТОР НА БИРОТО ЗА ЗАСТАПУВАЊЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ПРЕД ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Драстично намалени случаите за долги судења во Стразбур

Околу педесет од сите македонски случаи испратени до Европскиот суд за човекови права се однесуваат на прекумерна должина на постапката или, пак, на неизвршување на пресудите што веќе биле донесени од страна на домашните судови. Има ли Македонија проблем со судовите или со извршителите во државата?

- Точно е дека до пред неколку години најголемиот број пресуди и одлуки против Република Македонија се однесуваа на прекумерната должина на домашните постапки. Меѓутоа, денес ситуацијата е променета. Со воведувањето на правниот лек пред Врховниот суд на Република Македонија, со кој на граѓаните им се овозможи ефикасно средство за заштита на правото на судење во неразумен рок, како и со некои релевантни измени што беа направени во процесните закони, проблемот со прекумерното траење на домашните постапки (граѓански, кривични, работни, управни и извршни) драстично се намали, а пресудите против Република Македонија што се однесуваа на ова прашање се успешно извршени и затворени од страна на Комитетот на министри минатата година, со резолуцијата CM/ResDH(2016)35. Фактот што последните две години има многу малку предмети за должината на постапката пред судот во Стразбур зборува за тоа дека е постигнат значителен напредок на ова поле, иако сè уште се случува да има понекој предмет каде што должината на судската постапка и должината на извршувањето се проблем.

Дали бројот на случаи пред ЕСЧП (Европскиот суд за човекови права) против државата се намалува, со оглед на можноста да се води постапка за судење во разумен рок пред Врховниот суд?

- Како што напоменав погоре, по воведувањето на правниот лек за судење во разумен рок пред Врховниот суд бројот на предмети пред ЕСЧП е доста намален. Со оглед на тоа што апликантите сега прво мораат да го исцрпат тој правен лек пред да ја поднесат апликацијата во Стразбур. ЕСЧП во предметите Аџи-Спиркоска и Топузовски (application no. 38914/05, decision of 3 November 2011) утврди дека овој правен лек е ефективен. Пред неколку години ваквите предмети претставуваа повеќе од половина од предметите што беа комуницирани до владиниот агент, што не е случај во последните две-три години, кога предметите за судење во разумен рок се многу поретки. А сè повеќе се зголемува бројот на предмети за наводна повреда на другите членови од Конвенцијата или другите аспекти на членот 6. Предметите за должина на постапка што се појавуваат во последните две години се однесуваат пред сè на случаи каде што апликантите го искористиле правниот лек пред Врховниот суд на Република Македонија меѓутоа не се задоволни од износот што им е досуден, па од Европскиот суд за човекови права бараат да им биде доплатена разликата во износот што им е досуден од страна на Врховниот суд и оној што би им

го досудил Европскиот суд за човекови права. Постојат исто така и некои случаи каде што апликантите се жалат и поради тоа што Врховниот суд не донел одлука во законски предвидениот рок од шест месеци.

Која е разликата помеѓу постапката пред Врховниот суд и ЕСЧП во делот на судењето во разумен рок и висината на досудените суми што државата треба да им ги плати на граѓаните за повреда на ова право?

- Како што спомнав и во претходното прашање, често се соочуваме со ситуации каде што износот досуден од Врховниот суд не е доволен и е понизок од она што би го досудил Европскиот суд за човекови права. Затоа постојат незадоволни граѓани што поднесуваат жалби до Европскиот суд за човекови права.

Колку пари државата треба да им исплати на граѓаните што ја тужеле пред Европскиот суд и дали од година на година таа сума се зголемува или се намалува?

- Во 2016 година, Република Македонија по основа на пресуди и одлуки донесени од страна на Европскиот суд за човекови права била обврзана да им исплати на апликантите 102.870 евра. Во 2015 година овој износ е повисок и изнесува 139.145 евра, додека, пак, во 2014 година овој износ бил 301.240 евра. Оттука, може да се заклучи дека средствата што државата е должна да им ги исплати на апликантите врз основа на донесени пресуди и одлуки од ЕСЧП од година на година сè повеќе се намалуваат.

Освен отштета за граѓанинот,

дали овие пресуди претставуваат извор на право за други случаи во државата и имаат задолжителна сила или се само препораки за постапување? Имате ли сознанија за судска практика во која домашните судови при одлучувањето се повикале на одлука на ЕСЧП?

- Европската конвенција за човекови права е ратификувана во Република Македонија во 1997 година и, во согласност со членот 118 од Уставот на Република Македонија, претставува дел од внатрешниот поредок и како таква таа претставува директен извор на правото. Судовите можат директно да се повикуваат на одредбите на Конвенцијата и да ја користат судската практика на Европскиот суд за човекови права при толкувањето на нејзините одредби. И покрај ваквата поставеност на Конвенцијата во домашниот правен систем, за жал сè уште се многу ретки пресудите во кои домашните судии се повикуваат на Конвенцијата и на судската практика на Европскиот суд за човекови права. Затоа, потребно е и понатаму да се работи на издигањето на свеста кај судиите за правилна примена на Конвенцијата и практиката на Европскиот суд за човекови права. Во оваа насока би сакал да напоменам дека Бирото за застапување на РМ пред ЕСЧП, со поддршка на Германската фондација за меѓународна правна соработка (ИРЗ), на секои шест месеци издава билтен за судската практика на ЕСЧП, кој ги содржи најновите клучни пресуди на Судот во Стразбур, преведени на македонски и на албански јазик, кои се осо-

бено релевантни за македонските судии, адвокати и обвинители.

Која е практиката на Европскиот суд во однос на времетраењето на извршувањето во смисла на повреда на правото на судење во разумен рок? Поточно, дали е предмет на оцена од судот целата постапка како целина (од иницирање на парница, постапка пред нотар, арбитража до завршување на извршувањето), или секоја постапка се оценува посебно (должината на постапката пред судот, нотарот, а посебно се оценува делот на траењето на извршувањето)?

- Кога утврдува повреда на правото на судење во разумен рок, Европскиот суд за човекови права ја цени постапката во целина, од почетокот на постапката до завршувањето на извршувањето. Извршувањето на една одлука мора да се смета како интегрален дел од „постапката“ во смисла на членот 6 од ЕСЧП: правото на судење во разумен рок би било илузорно ако правниот систем на државата овозможи донесување правосилна судска одлука што би останала неизвршена (Hornsby v. Greece of 19 March 1997, §§ 40).

Во рамките на групата предмети за судење во неразумен рок, 8 од вкупно 56 предмети се однесуваат на должината на извршната постапка. Ова зборува за тоа дека Република Македонија во минатото се соочуваше со голем проблем во однос на должината на извршувањето. Со донесувањето на Законот за извршување во 2005 година, се зголеми ефикасноста и се намали времетраењето на извршувањето.

Имено, претежно сите предмети што во минатото беа искомуницирани со владиниот агент се однесуваа на предмети што се воделе по стариот закон за извршната постапка.

Во случај на досудување отштета од страна на ЕСЧП, дали државата има право на регрес на тие средства од институциите или поединците што влијаеле со своето постапување да се повреди некое право на граѓанинот, на пример правото на судење во разумен рок или друго право?

- Во согласност со Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човекови права („Службен весник на Република Македонија“ бр. 67/2009 и 43/2014), досудените износи по основа на пресуда или одлука на Европскиот суд за човекови права се исплаќаат од буџетот на Република Македонија. Постојното законско решение не дозволува право на регрес на тие средства од институциите или поединците што со своето однесување имале влијание врз вршењето на повреда на некое право или слобода на граѓанинот загарантирано со Европската конвенција за човекови права, како што е случај во некои други држави. Во секој случај, ова прашање заслужува внимание и во иднина би било добро да се разгледа кои се можностите за воведување одредби што ќе овозможат право на регрес на средствата исплатени по оваа основа од институциите што ги сториле повредите и дали таквите решенија би воделе кон зголемување на свеста за почитувањето на човековите права.